

Kvinderne og chefen

Smithson var engang en betydelig kvindearbejdsplads i Thisted – og med en ganske særlig »virksomhedskultur«

En anden verden, en anden tid, og alligevel er det kun en snes år siden, det hele var slut.

Smithson i Thisted var engang en stor arbejdsplads og ikke mindst for kvinder. Det var ikke nogen almindelig arbejdsplads. Almindelig var også det sidste ord, man ville bruge om chefen selv, Arne Smith. En mand med et temperament, der kunne slå gnister, og gjorde det. Ingen skulle være i tvivl om, hvem der bestemte. En mand der i kraft af virksomhedens indretning var i stand til at følge med i alt og alle – og gjorde det. Og det var ikke usædvanligt, at chefen kommenterede de ansattes færden uden for arbejdstiden – hvor han så vidste *det* fra. Men først og fremmest: Gud nåde og trøste dén, der begik en

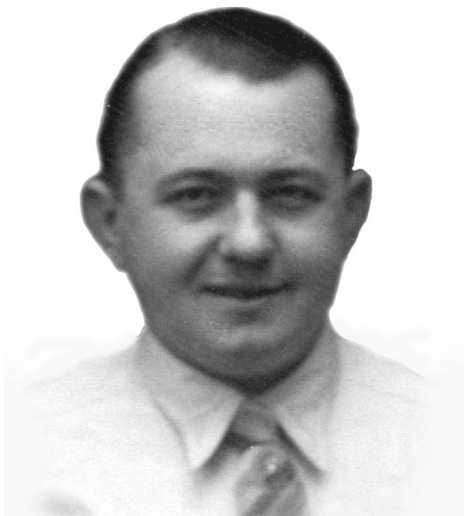
fejl eller overtrådte skrevne og uskrevne Smithson-regler.

Man lærte at underordne sig, for sådan var forholdene nu på arbejdsmarkedet i 1950'erne og begyndelsen af 1960'erne, og hvis man blev ekspeditrice i en af Thistedes manufakturforretninger, kunne man komme ud for det samme: Man skulle ikke tro, man var noget, og hvis man alligevel gjorde det, skulle man ligeså hurtigt få læst og påskrevet, hvor ens plads var.

Hvis man var i stand til at klare mosten hos Smithson, hvis man holdt læretiden ud, og det var ikke alle, der gjorde det, så blev man psykisk hårdhudet nok til at kunne spille lidt med i chefens spil. Han skulle heller tro, han var alt dét, han gav sig ud for. Så blev det ved siden af sliddet

Pakkedamer hos Smithson i 1965. Foto: Jens Steffensen.

Arne Smith.

på kontor, systuer og lager til sære oplevelser, hvoraf der opstod et specielt fællesskab mellem de gamle Smithson-ansatte. Det har i de seneste år ført til endog meget vellykkede sammenkomster med stor tilslutning fra nær og fjern. Og med deltagere fra Smithson-familien. Smithson-tiden bærer man med sig med glæde, trods alt, og der mangler aldrig samtaleemner fra de brogede arbejdsdage på Munkevej, der i erindringen kan udvikle sig til både tragedier og komedier med Arne Smith i den absolutte hovedrolle i alle forestillinger. Og i en forklædning, der ikke var til at tage fejl af. Farverige jakker, slips og sko. Det er moderne i dag. Det var det ikke i Thisted i 1950'erne og begyndelsen af 1960'erne. Han var helt sin egen. Og i øvrigt var han lige glad.

Sådan – omtrent – husker Karen Andersen, Thisted, og Olga Kristensen, Sennels, Smithson-tiden.

Karen Andersen – der var en af initiativtagerne til de seneste års sammenkom-

ster for de tidligere ansatte – kom i lære på Munkevej i 1957 og blev udlært inden for manufaktur i 1961. Og det er hende, der fortæller, at man også i Thisted's manufakturforretninger kunne komme ud for en behandling fra en chefs side, der nærmede sig, hvad temperamentet på Munkevej kunne byde de unge på.

Olga Kristensen var på kontoret hos Smithson. Hun begyndte i 1951 og arbejdede med afbrydelser for Arne Smith i 15 år. Hun var ansat, da virksomheden lukkede og slukkede i begyndelsen af 1980'erne: *»Ligeså despotisk Arne Smith kunne optræde, ligeså gavmild og hjælpsom kunne han være. Der var mennesker, der ville gå gennem ild og vand for ham. Han*

Frk. O. Christensen
Bogholderne, If. 820

K. B. Clausen
Ekspeditionschef, If. 818

Henry Nielsen
Inspektør, If. 816

Frk. H. Johansen
Ekspeditionsassistent, If. 818

Frk. M. Rasmussen
Aldelingsleder, Kbhv.

E. Smith
Disponent, If. 131

Personaleportrætter i reklametryksag fra Smithson.

var en mærkeligt sammensat person. Det var også det, der gik igen i talerne ved sammenkomsterne. Og så var han altid på vej med nye byggeprojekter og nye idéer. Det var da også spændende. Han gjorde meget ud af arbejdspladsen – arkitektonisk og kunstnerisk. Han var virkelig forud for sin tid, hvad dét angik«.

Karen Andersen: »Når man fortæller de nye generationer om forholdene hos Smithson, så er det lige før, de ikke vil tro det. Det er også lige før, man selv bliver i tvivl! Det er jo en anden tid, vi lever i nu. Jeg mener, det var, mens jeg var ansat, at vi i det hele taget fik en overenskomst, men jeg husker i al fald tydeligt, at Arne Smith – ja, nærmest skreg, når han fra sit kontor med glasvæggene fik øje på manden fra fagforeningen, der kom med de små mærker, vi satte ind i vores fagforeningsbog. Men sådan var forholdene altså, vi vidste

ikke andet, og det var først lidt efter lidt, at vi begyndte at stille spørgsmål ved, om det nu også skulle være sådan. Husk på vi var unge og uerfarne, vi var trods alt kommet ind i et arbejdsfællesskab, vi var under uddannelse, det var ikke alle piger, der kom det, og der var ikke så mange kvindearbejdspladser som i dag. Og så var der udflugterne og alle festerne! Selvfølgelig var det også Arne Smith, der spillede en betydelig rolle her. Men sådan var det altså«.

Smithson var ikke en attraktiv arbejdsplads, men der var ikke mange alternativer i den retning i Thisted i 1950'erne og begyndelsen af 1960'erne. Karen Andersen og Olga Kristensen erindrer, at Smithson altid manglede folk. Man stod ikke ligefrem i kø for at komme ind på Munkevej.

Karen Andersen: »Det med Arne Smiths fortid under krigen – det var ikke noget, vi tænkte på. Men når man arbejdede på la-

HK-arbejdspladser hos Smithson, 1965. Foto: Jens Steffensen.

Smithsons virksomhed mellem Kronborgvej og Strandgade i 1965. Foto: Jens Steffensen.

geret og var med til at pakke varer ind og sende dem ud af huset, så blev man hurtigt klar over, at Arne Smith ikke havde handel med forretninger ude i byen, og det må være hans fortid, der har stået i vejen her – det må det da have været«.

Men hvem var han da, denne mytospundne Arne Smith? Ja, vi skal tilbage i tiden. For at være helt præcis. Vi skal tilbage til midten af maj 1945. Kriminalpolitiet afslutter afhøringerne, og de første internerede kommer for en dommer. Stemningen i byen er fortsat hektisk, befrielses-euforien har ikke lagt sig, og der er mange tilhørere i retssalen. Uden for står en bevæbnet frihedskæmper vagt.

Blandt de fremstillede er en fabrikant, der i retten fortæller, at han har været medlem af nazistpartiet 1934-1936. Han er sigtet for iført uniform at have modtaget tyskerne og vist dem ind i byen 9. april 1940. Det nægter han bestemt. Han var kørt ud til Dragsbæk hen på eftermiddagen, og mens han sidder i bilen – ja, så var det, tyskerne kom. Det var lige så meget for at tage imod sin kone og en repræsentant, han befandt sig i Dragsbæk.

Sådan lyder hans forklaring.

Fabrikanten er sigtet for at have skrevet i et nazistisk blad. Det kan han ikke rigtig huske. Men han kan huske, at han har været på en togrejse, og i kupéen sidder en af dette blads medarbejdere. »Når man sidder seks mand i en kupé, bliver der sagt så meget. Jeg er aldrig kommet sammen med tyskerne«.

Det var ellers det første, dommeren hørte, da han kom til Thisted.

»Jamen, det er fantasier«, siger fabrikanten. »Jeg har heller ikke haft særligt meget arbejde for tyskerne. Kun for 28.000 kr. uniformsbenklæder. Min kone har hele tiden sagt, at det skulle jeg holde mig fra«.

Men De har rejst meget i Tyskland?

»Ja, som turist«.

Fabrikanten benægter at have optrådt i tysk uniform i Tyskland. Han ejer slet ikke en uniform, forklarer han. Men han har engang været iført en chauffør-jakke. Det er såmænd det hele.

Om et byggeri hedder det, at han havde fået en tysk opfordring til at fremme det.

Og så er det, han vil tale med dommeren under fire øjne.

Det gælder nogle private oplysninger.

Dommeren er interesseret i oplysningerne, men ikke i det med de fire øjne.

Fabrikanten har en anden titel på visitkortet. Han er købmand. Hans navn er

*Databehandling anno 1965: hulkortmaskiner.
Foto: Jens Steffensen.*

Arne Smith. Og hans sag bliver først endeligt afgjort mere end et år efter i en retssag, der beskrives i aviserne som *»det hidtil længste retsmøde i Thisted«*.

En retssag, der nok handler om en bestemt sag, men som samtidig giver et billede af, hvordan forholdene var dengang i opgørets dage. Og hvordan der havde været i de fem foregående år i lillebyen Thisted med de mange tyskere og tyske aktiviteter; de mange folk udefra, der var kommet langsvejs fra for at finde beskæftigelse ved de tyske fæstningsværker på vestkysten. Mange af dem boede i Thisted, de blev hver morgen i en kortege af rutebiler og andre køretøjer fragtet ud til kysten.

Men det er en anden historie – Besættelsens historie i Thy og på Mors – der i tekst og billeder er lagt ud på Internettet på

Lokalhistorisk Arkivs hjemmeside. Her kan man også følge Særrettens behandling af Arne Smith-sagen og retsopgøret i Thy og på Mors i det hele taget i de første efterkrigsår.

Storsmilende ud efter dommen

Dommen over købmand og fabrikant Arne Smith faldt ved Særretten i Thisted en juledag i 1946. Han havde siddet interneret siden tyskernes kapitulation i maj året forinden, og det ene års fængsel, han blev idømt, »anses for udstået med varetægtsarresten«, som det hed. Og Arne Smith var atter en fri mand.

En tætpakket byrådsal på det gamle rådhus på Store Torv havde fulgt domsafsigelsen. Og rygtet om dommen bredte sig som en løbeild gennem byen. På kort tid var der samlet en »hundredtallig« skare foran rådhuset. De ønskede at få et glimt af den 39-årige Arne Smith, når han kom ud af rådhusets hoveddør.

Men de kom til at kigge forgæves. Og efter en halv times ventetid måtte de vende hjem med uforrettet sag. Ikke så lidt skuffede.

Arne Smith var i forholdsvis ubemærkethed blevet lukket ud gennem bagdøren til arresthuset. Hem til de herskabelige stuer med de ægte tæpper og store møbler, hjem til fabrikken og til en udsigt over by, havn og fjord, der var forundt de få. En større kontrast til forholdene under den lange internering og den efterfølgende rettergang kunne næppe tænkes. Nu var han endelig sig selv, her var det ham, der satte dagsordenen.

En thistedbo husker, da Arne Smith blev løsladt: *»Jeg gik om bagved, for jeg*

Arne Smith i gulddramme. Foto: Klaus Madsen.

var sikker på, at han ikke kom ud, hvor alle stod og ventede på ham. Ganske rigtigt, han kom storsmilende ud ad bagindgangen og sagde til mig, at det var da utroligt, så mange mennesker, der var kommet for at hylde ham!«.

Og under retssagen havde Arne Smith optrådt ganske upåvirket.

Dommeren måtte flere gange bede ham fjerne hånden, som han nonchalant havde placeret i lommen.

Krigens opfindsomhed

Arne Smith havde været, hvad man karakteriserer som en »stor« mand i en lille købstad, Thisted i 1930'erne og 1940'erne.

Så kom tyskerne til egnen og dermed en masse aktivitet på så mange områder. Og med dem de mange fremmede arbejdere udefra til de tyske befæstningsarbejder på

vestkysten. Entreprenørernes cementkanoner buldrede på livet løs, og der lød et dommedagsbrag, da de rigtige kanoner – dem i Hanstholm-befæstningen – blev afprøvet. Præstens mink gik fra snøvsen, og han anlagde sag mod tyskerne for tabet.

Opfindsomheden var stor. De mange penge der pludselig kom i omløb var der adskillige, som gerne ville have del i. Fristelserne var store. Også til mere direkte at gå tyskernes ærinde.

Det kan man alt sammen følge i de lokale avisers reportager fra maj-dagene 1945, da regnskabs time kom, og fra den såkaldte »særrets« arbejde senere, da dommens dag så var inde. Det var ikke mange forklaringer, der blev taget for gode varer. Heller ikke henvisninger til de opfordringer, der var kommet fra regeringen om »samarbejde«. For selv om man havde fulgt »spilletts regler«, som det blev udtrykt, så burde man have vidst bedre. Det erklærede dommeren.

Retssagerne var nu heller ikke uden humoristiske momenter. Et vidne forklarede således, at et specielt dansk-tysk forhold handlede om en fælles interesse i at bytte frimærker. Og en entreprenør havde anskaffet sig et større antal flag med V-tegnet. Tyskerne havde opfattet V'et som tegnet for »Victory« og havde arresteret den pågældende, der ellers arbejdede for dem. Men V – det stod for Valdemar, lød forklaringen i retten. Det var entreprenørens navn.

Et særligt begreb gik igen, når det drejede sig om de sager, der blev rejst mod de forretningsdrivende i Thisted. »200 kr.s-reglen«. Handelsministeriet havde i december 1940 udstedt en bekendtgørelse om, at der ikke måtte sælges for over 200 kr. til den enkelte tyske soldat, der dukkede op i forretningen. Men det var jo ikke

1965-interiør fra bygningen ved Kronborgvej. Foto: Jens Steffensen.

alt, man kunne få til under 200 kr. Og hvordan kunne man så komme om ved det – ja, det var spørgsmålet under krigen og i Særretten bagefter. Alle var på en eller anden måde i den samme båd. Nogen bare mere direkte end andre. Det var jo heller ikke alle, der havnede i denne særlige ret.

På Munkevej

I 1943 – midt under krigen – udkom en bog om »Thisted og Thy«. Den var finansieret af bl.a. erhvervslivet, så efter de historiske afsnit om byen og egnen var der fyldige omtaler af virksomheder og forretninger i Thisted netop på dette tidspunkt.

Og med tre store sider tekst og billeder var der ingen, der kunne tage fejl af Arne

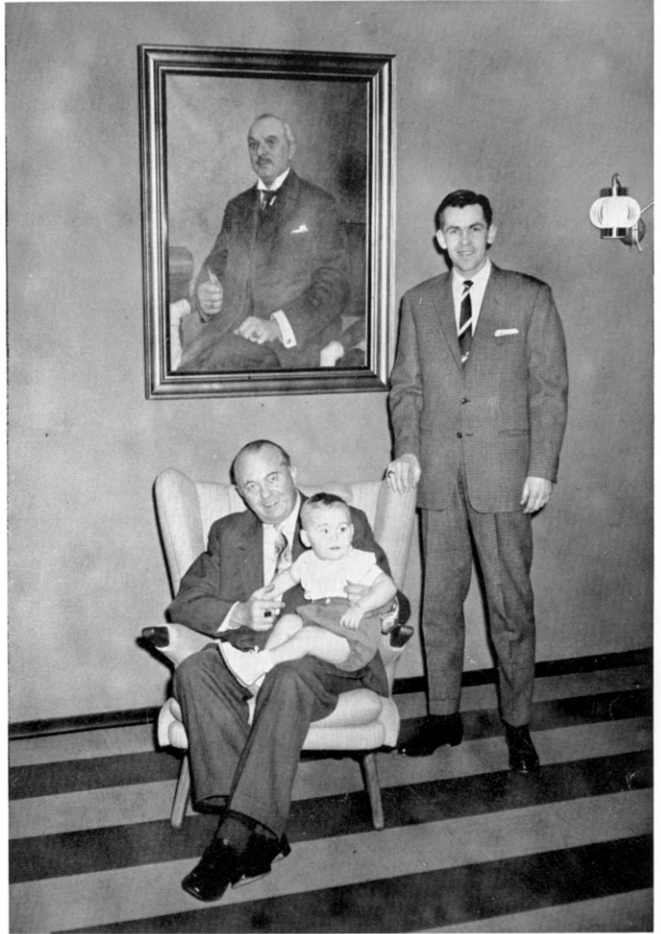
Smiths format som købmand og fabrikant. Konfektion og trikotage.

I 1934 etableredes Jydsk Skjortefabrik, og den første specialsælger for dette firma blev ansat. Fabrik og en gros-afdelingen var i marts 1939 flyttet på Munkevej. Et halvt hundrede kvinder var beskæftiget her og 75 hjemmesyersker. *»Men glæden varede desværre kun kort, vareknapheden tog til, og i øjeblikket beskæftiger fabrikken kun et meget lille antal syersker«*, fremgik det af Thisted-bogen fra 1943.

Det hedder i øvrigt til slut næsten helt profetisk, i al fald selvbevidst: *»Forretningen står rustet og konsolideret til at imødegå de vanskelige tider, der eventuelt vil komme efter krigen«*.

Det blev nu hurtigt til gode tider for Arne Smith, han var ikke sådan at slå ud

*Slægt
skal
følge ...*

*Valdemar Smith
Arne Smith
Erik Valdemar Smith
Frank Valdemar Smith*

Arbejdet kalder igen, men lige før jakken lægges, føjes et sidste blad til historien - et sindbillede på sammenhold og kontinuitet - grundlaget for at føre de traditioner videre, som hverdagen bygger sin trivsel på.

Blut und Boden. I reklamer for Smithson spilles der på historiske strenge. Første generation må nøjes med vægpladsen.

hverken af dom eller økonomisk konfiskation efter forretningerne under Besættelsen.

En onkel ved navn Arne Smith

Forfatteren Jan Stage havde en onkel. Det var Arne Smith. Og denne onkel optræder i Stages erindringsbog »– og ham, der slår på tromme...« (1999). Her kommer vi i bogstaveligste forstand ind bag murene på Munkevej. Det er et par år efter krigen. Det er juleaften. Onklen er vært:

»Han har bygget sig noget, jeg kun kan opfatte som et palads i den nordlige del af byen. Stuer en suite. Den største er nærmest en hel sal med tre sofaarrangementer og en pejs. Hans arbejdsrum og bibliotek er adskilt fra min mosters »kvindestue« med en mur. Men han kan holde øje med hende gennem en åbning, der er forsynet med et smedejernsgitter. Der er persiske tæpper, forgyldte kinesiske buddha-figurer. Omkring bordet i spisesalen er der nemt plads til en snes gæster. Men der kommer sjældent så mange. Min onkel er overbevist nazist. De store dage med besøg af Fritz Clausen var forbi. Min mor kunne ikke lide naziføreren. Han klappede hende bagi, sagde hun. Min onkel har tilbragt flere måneder i arresthuset. Han fortryder intet. Han har fået en af de største bøder i efterkrigstidens Danmark. Han fortryder stadig intet. Det er småpenge for ham. Nu er han begyndt at sondere mulighederne for at købe tekstiler i Østen. Om nogle år vil han være en stor kunde i Maos Kina. Han kunne ikke lade være at tjene penge. Og han har bygget sig et palads. Der er stor hall med bar. Der er riddersværd og lanser og økser på væggene. Og skjolde og bry-

njer og morgenstjerner. En egetræstrappe fører op til næste etage. Flere våben og mindst ti værelser. Hele tre badeværelser. Et med grønne kakler til min moster. Et hvidt til gæsterne og et med sorte kakler til ham selv. Min moster har sit eget badeværelse. Jeg husker ikke dets indretning. Men jeg husker hans, fordi der er bygget en stor, pansret værdiboks ind i væggen«.

Der er også noget så usædvanligt som et motionsapparat – erindrer Jan Stage. Og når der spores uro eller pudekamp i børneværelserne, henter onklen den mest skyldige ind i sin seng:

»Jeg er ofte den mest skyldige. Hans egne børn, min fætter og min kusine får også den tunge hånd at føle. Men mest går det ud over mig. Så ligger han der, stor og mørk og svedig. Ikke noget seksuelt. Slet ikke. Men det der næsten er værre. Angsten. Han løfter sin hovedpude og peger på pistolen, han altid har liggende under den. Så tvinger han mig til at knuge om skæftet, indtil jeg falder i søvn«.

I garagen holder Arne Smiths tre Mercedes-biler – en elevator, den eneste i Thisted, fører op til stuerne. Han importerer senere et af de første »dollargrin« i hele Danmark. Elevatoren fører op til et firkanteret udsigtstårn. Herfra kan man se ud over Limfjorden og bredningen og resterne af »Fliegerhorst« i Dragsbæk. Der er adskillige terrasser og en mellemgård med karseklippet græsplæne og et bassin med guldfisk og karper: *»Og der er schæferhunde, som kan bide til højre og venstre. Når de slås indbyrdes, og blodet flyder, er min onkel en ivrige tilskuer«.*

Systuerne ligger i en lang to-etagers bygning på den modsatte side af indergården. Det er Thistedes største arbejdsplads. Onklen er byens bedste skatteborger. Det er han stolt af og viser frem sort

på hvidt: »Det gør ham tålt men ikke respekteret i byen. Selv er han ligeglad. Hvis bare han er frygtet, så skal det med respekten nok komme«.

De to lejre i Thisted

Jan Stage opholdt sig i Thisted i de år, hvor barndommen går over i den tidlige ungdom, og hvor de fleste er mest udsat for at komme under indflydelse. Og han er på det rene med, at onklen har påvirket ham. En påvirkning der har rødder i frygt og angst og skræmt forundring over, at en voksen kan opføre sig på den måde. Og det var han langtfra ene om:

»Byen er som samfund delt i to lejre. I den ene respekteres han, fordi han med sit udprægede forretningstalent skaber arbejdspladser i et område, hvor beskæftigelse forsvandt sammen med tyskerne og deres befæstninger. I den anden ser man skævt til ham, fordi han er anderledes, brovtende selviscenesættende. Når Bror Kalles Kapel spiller på Hotel Aalborg, sidder han på første række og kommer med tilråb. Hvert nytår affyrer han det største fyrværkeri i hele byen og omegn, for at ingen skal være i tvivl om, hvem der bestemmer. Og da der en aften bliver spillet en komedie på Hotel Aalborgs scene, hvor indehaveren af hovedrollen er en mandlig skuespiller, som er kendt for sit tyskvenlige sindelag under krigen, klapper min onkel demonstrativt gennem hele forestillingen«.

Jan Stage beretter videre, at det ikke stod bedre til, når onklen i sommermånederne kørte ud til sommerhuset i Klitmøller – det største langs hele kysten:

»Strækningen, en snes kilometer, tilbage lægger han i sin røde Mercedes-sportsvogn med speedometernålen dirrende om-

kring de 120. Og når jeg er med som passager, kræver han, at jeg læser højt fra dagens avis. Ikke bare overskrifterne, men helt ned til sidste punktum. Vejen er kurvet over lange stræk. Terrænet er kuperet. Og de sidste kilometer ind gennem fiskerlejet, der hvor de fleste har lært at holde sig inden døre, når han kommer, er belagt med knuste muslingskaller, der fyger som en byge af små projektiler bag Mercedes'en. Jeg oparbejder et had/angst/kærlighedsforhold til den vej. Den samme følelse nærer jeg til hans sommerhus. Jeg elsker at være der, fordi havet ligger lige for dets fod, og fordi der er fyldt med eventyr og mystiske kælderrum med skydeskår. Men jeg er også bange eller angst for at komme derud, fordi der er nætter, hvor vi må evakueres, når de store hornminer kommer drivende ind mod havstokken. Og der ligger stadig miner og granater i klitterne«.

Storhedstid midt i 1960'erne

Valdemar Smith A/S, senere Valdemar Smith Aps. og Smithson – det var en betydningsfuld virksomhed for Thisted, og det havde sin storhedstid midt i 1960'erne med flere hundrede ansatte og et sælgernet i ind- og udland. Firmaet var blevet grundlagt i 1901 i Storegade (i dag Imerco). Op gennem århundredet skete der betydelige udvidelser. I 1965 var det blevet til ikke færre end 16.000 kvadratmeter fabriks-, salgs-, lager- og kontorareal. Det var i 1970'erne – med de lavere lønomkostninger inden for tøj- og tricotagebranchen i Østen – at den gradvise indskrænkning på Munkevej begyndte frem til den endelige lukning i begyndelsen af 1980'erne.

Virksomheden udvides i 1960 og forsynes med en bro over Munkevej. Foto: Jens Steffensen.

Arne Smith var en af de første herhjemme, der for alvor så de nye muligheder i at få fremstillet varer i Østen – »kvalitetsvarer tilpasset danske forbrugerønsker«. På dette område drev han det også til et stort foretagende.

Valdemar Smith var død pludseligt i 1930, og Arne Smith overtog virksomheden kun 23 år gammel. Det var et stort an-

svar, der blev lagt på en ung mands skuldre, og der skal i Thisted have været en smule tvivl om, hvordan det nu kom til at gå. Men der kom hurtigt til at stå respekt om unge Smith. Året efter var den første repræsentant til en gros-afdelingen blevet antaget. I 1932 købte han endnu en ejendom i Storegade til nye udvidelser. Og i 1934 var skjortefabrikken en realitet. I

Til møde hos chefen med orientalsk nips på hylderne. 1965. Foto: Jens Steffensen.

1938 lagde en brand store dele af firmaet i aske, og det var anledningen til, at Arne Smith erhvervede en grund på Munkevej og Kronborgvej, hvor han rejste dét, der blev til »Munkegården«. Senere udvidet med en fabriksfløj ved Kronborgvej og med Thisted Dampmøllens ejendom på den modsatte side af Munkevej. Broen tværs over vejen kom i 1960.

Firmaet fik efterhånden import- og eksportafdeling. I 1950 oprettedes et indkøbs- og salgskontor i København, hvorfra kunder på Sjælland og de øvrige øer kunne

ekspederes. I 1956 havde Arne Smith nedlagt detailforretningen i Storegade, og importen tog efterhånden et omfang, så der i 1960 måtte indrettes et frihavnstoldlager i firmaets egen ejendom. Thisted Toldkammer på havnen var ikke i stand til at rumme de varemængder, som indgik til Munkevej. »Lastvognene med Smithson-navnet er på grund af de mange daglige ture til jernbane og posthus blevet et fast indslag i Thistedes bybillede...«, som Arne Smith skriver i en 31 sider stor publikation i 1964, hvor der i tekst og mange billeder

Smithson, 1965. Foto: Jens Steffensen.

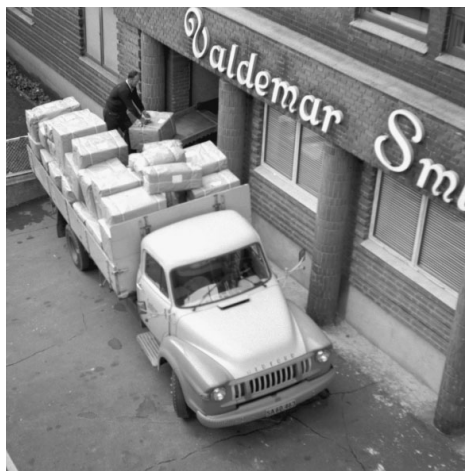
nærmere fortælles om, hvad firmaet og firmanavnene står for. *»Tekstilhandelen er inde i en brydningstid, der på mange områder kræver en fuldstændig ændret indstilling hos den enkelte«*, skriver fabrikanten. Det gjaldt om at forstå at tilpasse sig de nye vilkår – sådan som han for længst havde gjort det. *»Flere gange daglig ankommer nye varepartier. Betragter man afsenderadresserne vil man finde mange af klodens egne repræsenteret«*.

Arne Smith gennemgår ved indgangen til 1965 firmaets udvikling år for år. For 1964 noteres: *»1. januar. Den resterende del af Thisted Dampmølle mellem Hovedvej 11 og Munkevej overtages. Ny 4-etagers ejendom opføres og tages i brug. Samtidig planlægges endnu en bygning, en 4-etagers administrationsbygning, der kommer til at vende ud mod Hovedvej 11. I tilslutning til denne bygning skal indrettes 217 parkeringspladser i 2 etager. Dette byggeri skal være tilendebragt i sommeren 1965. Med fremtidige udvidelser for øje erhverves Silstrupgård beliggende 4 km. fra Thisted centrum«*.

Smithson var i mange år byens største kvindearbejdsplads, der først blev afløst af de nye virksomheder, som med egnsudviklingsstøtte kom til egnen i 1970'erne og stod for et nyt industrieventyr med job og muligheder for nye generationer af unge kvinder.

Slog sig ned i Schweiz

Arne Smiths tekstilvirksomhed var på et tidspunkt blandt landets største og førte både sengetøj, tæpper, herre- dame- og børnetøj, men ved den første rationalisering i 1970'erne indskrænkede man til herre- og drengetøj. Og tidligere fremstillede man som nævnt en stor del af varerne på egen systue, mens andet skaffedes hjem fra fabrikker i ind- og udland. Firmaet havde egen reklameafdeling på et tidspunkt, hvor det hørte til sjældenheder herhjemme. *»Denne afdeling står også til kundernes disposition«*, noterede Arne Smith i 1964. Her blev bl.a. kundeorganet Smithson-Posten og annoncer og reklameaviser for

Chauffør Gunnar Berthelsen. Foto: Jens Steffensen.

kunderne til som led i det samarbejde mellem detailist og grossist, der var så vigtigt netop i disse år. Det var en brydningstid for den hjemlige tekstilbranche. En fast håndværkerstab på en halv snes mand var hele tiden i gang med om- eller nybygninger i det store ejendomskompleks på Munkevej, der i dag er indrettet til helt andre formål.

Men de nye tider indhentede også Arne Smiths imperium. Ændrede forbrugsønsker, stigende omkostninger herhjemme – og nye muligheder i Østen. Arne Smith var mand for at udnytte også denne situation. Endnu i begyndelsen af 1980'erne optrådte ham som importør, men han var begyndt at afvikle virksomheden. Kort efter blev fa-

brikken nedlagt. Der var ingen i familien til at tage over.

Og Arne Smidt selv – han var allerede i slutningen af 1960'erne brudt op fra sin store bolig i øverste etage i »Munkegården« for at bosætte sig nær Luzern ved Vierwaldstattersøen i Schweiz.

Angiveligt fordi han mente at kunne se tegn i sol og måne på, at Danmark var på vej mod undergrunden, alt var jo i opløsning dér i den periode, andre kaldte for de glade 60'erne.

Arne Smith lagde siden ikke skjul på, at han var blevet en velhavende mand. Han drev, hvad han betegnede som *»en ret betydelig finansiel virksomhed i Schweiz«*, var medinteressent i minedrift i Australien,

Under komplekset mellem Kronborgvej og Munkevej blev der indrettet et beskyttelsesrum. Ejendommen blev forsynet med vand fra en privat brønd frem til 1974. Foto: Jens Steffensen.

havde tre store ejendomme i Odense – foruden altså firmaet, »hjerdebarnet«, i Thisted.

Arne Smith var i Thisted flere gange hvert år – og i Klitmøller, i kæmpe-sommerhuset øverst på den højeste klit i området. Det var, som om intet kunne blive for stort – for imponerende – for fabrikanten fra Thisted. Han var også en mand med sans for hemmeligheder. Han havde hemmelige gange nede under bygningerne på Munkevej – og en seng skjult på kontoret. Når man trykkede på en knap i væggen, kom sengen ned. Den lokale avis havde et af de sjældne interviews med Arne Smith, da han i 1981 var hjemme i Danmark, og kunne berette, at *»intet tilsyneladende er overladt til tilfældighederne«*. Alt, hvad der omgav den gamle udlandsdanser, *»bærer præg af grundig omtanke og sikring i alle ender og kanter«*. Virksomheden på Munkevej skulle også være forsynet med gassikrede boksanlæg, fabrikanten kørte i skudsikker bil – og det meste af samtalen med den lokale avis blev optaget på bånd. Og følger avisen til – *»to endda!«*.

Arne Smith var en »stor« mand i Thisted før krigen, han forblev i rollen også bagefter, men han formåede aldrig rigtigt at komme ud af krigens skygge. Han blev respektfuldt omtalt i de lokale aviser ved fødselsdage og jubilæer, han blev gang på gang fremhævet for netop stor driftighed, der havde ført til de mange arbejdspladser. *»Dynamisk«* og *»fremsynet«*. Det var de ord, hvormed firmaet officielt selv beskrev chefen. Og blandt thistedboer levede de mange anekdoter videre om en arbejdsgiver med stort temperament og holdninger, der ikke altid var i overensstemmelse med den udvikling, det øvrige samfund havde gennemgået. En vis *»berøringsangst«* over for manden fra *»Munkegården«* og hans

Foto: Jens Steffensen, 1965.

fortid spillede ind. Sådan kan man også læse de artikler, der har været skrevet i Thisted-aviserne gennem årene.

»Mange medarbejdere ude som hjemme kan se tilbage på en meget lang årrække i firmaets tjeneste. Personale-politikken har altid taget sigte på at knytte dygtige medarbejdere til sig og på enhver måde give dem sådanne vilkår, der har betydet, at var man en gang blevet tilknyttet huset, var dette ensbetydende med en livsstilling«.

Foto: Jens Steffensen, 1965.

»Hr. Smith, værsgo'«. Foto: Jens Steffensen, 1965.

Sådan beskrev Arne Smith selv forholdene i firmaet i midten af 1960'erne. Andre har beskrevet fabrikanten som en chef, der krævede alt af sit personale. Fagforeninger ville han i al fald intet have med at gøre. Han kunne forlange folk i arbejde på tidspunkter, hvor de selv troede, de havde fri. Han kunne blive så vred, at han fyrede en medarbejder på stedet. Næste dag kunne han komme og bede vedkommende blive alligevel. Stor i slaget – og smålig. Når firmaet fik pakker hjem, måtte snorene, der var bundet rundt omkring, ikke smides væk. Knuderne skulle bindes op, og snoren gemmes. Jan Stage husker juleaftener hos onklen. Indpakningspapiret skulle sirligt foldes sammen, så det næsten tog noget af glæden ved gaverne. Men samtidig gavmild og hjælpsom over for mennesker i nød. Sådan beskrives fabrikanten på Munkevej også. Et menneske fulgt af modsætninger livet igennem.

Forhandlings-protokollen for Smithson Klubben, der eksisterede fra 1960 til 1981,

befatter sig ikke med den slags, men vidner om et alsidigt aktivitets-niveau på et selskabeligt plan – herunder chefens 60 års fødselsdagsfest på Hotel Aalborg i 1967. Klubben var »efter manges ønske og i forståelse med herr. fabrikant Smith blevet oprettet med det formål dels at skabe større indbyrdes kontakt, dels at imødegå de mange større og mindre gaveindsamlinger ved gennem kontingentet at skaffe midler til en efter lejligheden på forhånd fastsat gavestørrelse og endeligt formidling af personalefester og diverse arrangementer af underholdende og/eller sportslig art«, som man kan læse. Den første bestyrelse bestod af herr J. Birk, frk. I. Olesen, herr M. Bygballe og herr O. Søndergaard.

»Fra magt til svaghed«

I 1993 dukkede imidlertid en større artikel op i Thisted Dagblad, hvor en ny medarbejder udefra, Gitte Rebsdorf, gik uhildet til sagen og forsøgte at tegne et helt billede af købmanden og fabrikanten, mennesket Arne Smidt. »Fra magt til svaghed« er overskriften. Og nedenunder: »Hos Arne Smith blev hagekorset afløst af buddhaen«.

Hvad er det så for en Arne Smith, der dukker op til avispapirets overflade denne gang?

»Facaderne på Munkegården er slidte. Inde bag de forfaldne mure levede Arne Smith engang. På hans kontor med de mørke mahognigulve og de ægte tæpper stod der på skrivebordet et naziflag. Det blev senere afløst af buddhaen, som stod i forkontoret oplyst af elektriske pærer. (...) Arne Smith var nazist af overbevisning og hagekorset, som er et symbol fra den indiske religion, førte han senere videre, hvor han troede på reinkarnation og buddhisme«.

Smithson kantine. Foto: Jens Steffensen, 1965.

Familiestridigheder prægede Arne Smiths liv. Han var en stor forretningsmand. Men intet familiemenneske. Disciplin og stærk vilje. Og lysten til at omgive sig med storhed. En chef der krævede alt af sit personale. Gavnild og diktatorisk.

»Der blev snakket meget om Arne Smith i byen. Om det var derfor, han installerede et aflytte-apparat hos sit personale, så han kunne høre, hvad der blev talt om, kan man kun gisne om. Men hans fremtoning, der var alt andet end beskeden, vakte opsigt på en egn, hvor befolkningen var meget tilbageholdende«.

Der tegnes et billede af et menneske, der afskyede svaghed, krævede at blive adlydt, men ikke desto mindre havde stor respekt for de mennesker, der sagde ham imod og kunne ikke klare dem, der bukede under for hans luner.

Måske er sandheden, at inderst inde var Arne Smith klar over, at han rummede et potentiale af svaghed. Ligeså magtfuld og stærk han var, ligeså stor chance har der været for, at han kunne blive lige det modsatte.

En af dem, der kendte Arne Smith både før og efter krigen, er inde på det.

Og så er det billedet af et menneske, der siden farens pludselige død i 1930 led af dødsangst og altid havde talt meget om, at han ville dø tidligt.

Men Arne Smith nåede at blive 80 år.

Han døde på Thisted Sygehus i 1987.

Arne Smith rejste som nævnt flere gange hvert år til Thisted fra Schweiz for at følge forretningerne herhjemme. Thistedboer kunne følge ham i den store – skudsikre – bil med de udenlandske nummerplader. Ofte gjorde chaufføren holdt uden for en tidligere betroet medarbejders hus. Mange havde været i virksomheden i et

halvt hundrede år. Den gamle medarbejder fik travlt med at komme ned ad trappen, fødderne gik som trommestikker, de var jo vant til det, og hurtigt ud til fortovet, hvor Arne Smith sad på bagsædet af bilen med halvt nedrullede ruder. Her stod den tidligere medarbejder som en knækket tomme-stok for at komme i niveau med ansigtet inde i bilen. En sidste konference med *Hr. Smidt* inden turen sydpå. Eller måske et billede af en arbejdsgiver, der aldrig glemte en medarbejder, der havde tjent ham i så mange år.